

VIJESTI

HRVATSKO GLAGOLJAŠTVO U EUROPSKOM OKRUŽJU

Međunarodni znanstveni skup povodom 110. obljetnice Staroslavenske akademije i 60. obljetnice Staroslavenskoga instituta *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju* (Krk, 5. i 6. listopada 2012.)

Međunarodni znanstveni skup *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju*, organiziran povodom 110. obljetnice krčke Staroslavenske akademije i 60. obljetnice Staroslavenskoga instituta, održan je 5. i 6. listopada 2012. u gradu Krku na otoku Krku. Staroslavenski institut iz Zagreba, Krčka biskupija i Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu organizirali su ga pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, te Grada Krka.

Nesumnjivo izniman značaj međunarodne znanstvene aktualizacije *Hrvatskoga glagoljaštva u europskom okružju* istaknut je već na uvodnoj svečanosti otvorenja Skupa, ujutro 5. listopada u konferencijskoj dvorani hotela Dražica u Krku – na kojoj su se predstavnici sviju spomenutih organizatora pozdravnim govorima srdačne dobrodošlice obratili brojnim uglednim uzva-

nicima, sudionicima i svima nazočnima. Napose je potvrđen dojmljivim odazivom više od 40 znanstvenikâ – izlagačâ iz nekoliko najuglednih domaćih i inozemnih znanstvenih i kulturnih institucija, kao što su: Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano (Roma, Italia); Филолошки факултет »Блаже Конески«, Универзитет »Св. Кирил и Методиј« (Скопје, Македонија); Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу (Zagreb, Hrvatska); Филозофска факултета Универзе у Љубљани (Ljubljana, Slovenija); Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (Zagreb, Hrvatska); Institut für Slawistik der Universität Wien (Wien, Österreich); Институт славяноведения Российской академии наук (Москва, Российская Федерация); Institut za etnologiju i folkloristiku (Zagreb, Hrvatska); Институт за македонски јазик »Крсте Мисирков« (Скопје, Македонија); Katolički bogoslov-

ni fakultet Sveučilišta u Splitu (Split, Hrvatska); Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (Zagreb, Hrvatska); Российская национальная библиотека (Санкт-Петербург, Российская Федерация); Slovanský ústav Akademie Věd ČR (Praha, Česká republika); Софийски университет »Св. Климент Охридски« (София, България); Staroslavenski institut (Zagreb, Hrvatska); Università degli Studi »Roma Tre« (Roma, Italia) i Università di Udine (Udine, Italia).

Prema najavljenom programu u *Knjižici sažetaka*,¹ radni dio skupa započeo je odmah nakon kratke stanke. Već sažetcima predstavljen sadržaj prijavljenih izlaganja obilovao je bogatstvom raznolikosti novih znanstvenih prinosâ, spoznajâ, sintezâ i otkrića – kao rezultatâ znalački promišljene primjene istraživačkih metoda, multidisciplinarnе sinteze recentnih teorijskih dosegâ i objektivnih analitičkih pristupa brojnim aspektima europske kontekstualizacije hrvatskoga glagoljaštva. Stoga nimalo ne začuđuje (za)vidno visok stupanj pozornosti s kojom ih je – beziznimno, od prvoga do posljednjega – pratio sve zainteresiraniji auditorij.

¹ *Međunarodni znanstveni skup povodom 110. obljetnice Staroslavenske akademije i 60. obljetnice Staroslavenskoga instituta »Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju«* Krk, 5. i 6. listopada 2012. V. Badurina Stipčević; M. Mihaljević; S. Sudec (ur.). Zagreb: Staroslavenski institut – Krčka biskupija – Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 2012.

Već prvim plenarnim izlaganjem Ivanke PETROVIĆ, *Hrvatska književnost srednjega vijeka u literarnoj civilizaciji latinske Europe* – između istočne i zapadne kršćanske civilizacije, odnosno njihovih dvaju književnih sustava *Slaviae orthodoxae* i *Slaviae romanae*, jasno je markirana pripadnost tropismene i trojezične hrvatske srednjovjekovne književnosti (napose glagoljske i latinične u razvijenoj srednjemu vijeku, kao i srednjovjekovnoga književnog latinizma ponikloga na kasnoantičkoj romanskoj tradiciji) – literarnom sustavu i literarnoj civilizaciji srednjovjekovne Europe. Josip BRATULIĆ portretirao je potom lik i djelo Josipa Vajsa – učenika i učitelja hrvatskih glagoljaša (Josef Vajs, Dolní Liboc, 1865. – Prag, 1959.). Taj je češki slavist i teolog, profesor Karlova sveučilišta u Pragu, došao na Krk 1898. godine na poziv krčkoga biskupa Antona Mahničâ radi proučavanja glagoljske tradicije i osnivanja Staroslavenske akademije (1902.). U izlaganju *Значението на хърватските глаголически паметници, намерени в последно време в Италия* Красимир СТАНЧЕВ istaknuo je značaj hrvatskih glagoljskih spomenika, otkrivenih u posljednje vrijeme u Italiji: četiriju kodeksa u Milanu (Biblioteca Ambrosiana) i jednoga u Vicenzi (Biblioteca Civica Bertolina). Osvrnuo se uz to i na perspektivnost istraživanja rukopisnih hrvatskoglagoljskih fragmenata koji se čuvaju u Rimu (Biblioteca Apostolica Vaticana) i Veneciji (Biblioteca Marciana). Prema

Tomislavu MRKONJIĆU*, *Ritigova »Promemoria ad S. Sedem quoad negotia ecclesiastica«* (1919.) koju je kao župnik sv. Marka u Zagrebu uputio Svetoj Stolici prilikom osnivanja nove južnoslavenske Države SHS, može se smatrati prethodnicom iznimno značajna angažmana Svetozara Ritiga – osnivača Staroslavenskoga instituta u Zagrebu – oko *glagoljanja u obje Jugoslavije*.

Talijansko-hrvatska polemika o glagoljici i vatikanska diplomacija početkom XX. stoljeća zaokupila je istraživačku pozornost Franje VELČIĆA. Polemika, izazvana zaključkom o osnivanju Staroslavenske akademije u Krku 1902. godine na Prvoj krčkoj biskupijskoj sinodi koju je u rujnu 1901. sazvao krčki biskup Anton Mahnič – okončana je odlukom Svete Stolice u prilog stoljetnoj praksi staroslavenske liturgije na kvarnerskim otocima. Marica ČUNČIĆ osvrnula se na razvoj *Glagoljske paleografije u europskom kontekstu* – sintetiziravši niz tumačenja podrijetla i tipova glagoljskoga pisma u djelima Čehâ J. Dobrovskoga i J. Vajsa, Ukrajinca D. Čiževskoga, Bugarâ I. Dobreva i V. Jončeva, Slovenca J. Kopitara, Austrijanke T. Eckhardt, Engleza R. Autyja, Hrvatâ V. Jagića, V. Štefanića, J. Hamma, B. Fučića i drugih. Najnovije rezultate provedenih istraživanja o zapadnim elementima u sinajskim glagoljskim rukopisima predstavili su Heinz MIKLAS i Dana HÜRNER u ko-

autorskom izlaganju *Zu den westlichen Elementen in den sinaitischen glagolitischen Handschriften*. Anica NAZOR identificirala je *Još jedan primjerak rjetke glagoljske inkunabule – Brevijara Blaža Baromića iz 1493. godine* tiskane u čuvenoj tiskari A. Torresanija u Veneciji: original (nepotpuna) primjerka iz nürnberške biblioteke (o čijem »iščeznuću« izvješćuje J. Šafařík 1842.) – koji se kao tzv. »šesti« primjerak Baromićeva brevijara (inače sačuvanoga u samo 5) pojavio u Münchenskom antikvarijatu »SLAVICA-Verlag, Südostbuchhandel & Antiquariat«, nakon što je u Francuskoj pribavljen kao »ćirilska« (!) inkunabula (kako je i evidentiran pod br. 3833 u Hainovu *Repertoriju inkunabula*).

Giorgio ZIFFER u svom je izlaganju *La tradizione glagolitica croata della Vita Constantini* sintetizirao najnovije rezultate kompleksnih znanstvenih analiza hrvatskoglagoljske tradicije *Žitja Konstantinova*. Kao iznimno značajna svjedočanstva povijesnih zbivanja na cresko-lošinjskom arhipelagu, Anton BOZANIĆ analizirao je *Glagoljske matice Cresa i Lošinja*. Pozornost Slavka KOVAČIĆA zaokupili su *Glagoljski spomen-natpisi postavljeni na nekim crkvama Splitsko-makarske nadbiskupije na smjeni 19. i 20. stoljeća* (u Neretvanskom, Imotskom, Omiškom i Trogirskom dekanatu). Nastali su kao jedinstvena pojava u cijelom katoličkom svijetu: *dvopismeno, latiničkom i glagoljičkom na staroslavenskom jeziku*. Realizirani su na prijedlog

* Zvezdicom označavamo neodržana izlaganja, o čijem sadržaju izvještavamo prema *Knjižnici sažetaka* citiranoj u bilj. 1.

»Međunarodnog odbora za svečani poklon Isusu Kristu Otkupitelju na svršetku 19. i početku 20. stoljeća« s ciljem da se na zidove crkava postave križevi s natpisom: ANNO 1900. / JESUS CHRISTUS / DEUS HOMO / VIVIT, REGNAT, IMPERAT.

Na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini Emilija CRVENKOVSKA istražila je *Veze između hrvatskoglagoljske i makedonske pismenosti* na koje napose upućuju makedonski predlošci hrvatskoglagoljskih rukopisa kao što su *Kločev glagoljaš* iz 11. st. te *Grškovičev i Mihanovičev apostol* iz 12. st., odnosno makedonizmi u *Frašičevu psaltiru* iz 15. stoljeća. Istraživanja Matea ŽAGARA, Ivane ETEROVIĆ i Blanke CEKOVIĆ pokazala su da *Grafematika i grafetika Kožičičeva misala (Misal hruacki, 1531.)* predstavlja dosljednu provedbu svih načela uređivanja glagoljskih liturgijskih knjiga – o kojima je modruško-senjski biskup Šimun Kožičić Benja, kao njihov riječki izdavač i tiskar, pisao u svojoj čuvenoj posveti Tomi Nigeru u *Knjižicama ođ žitiē rimskih arhiēreovъ i cesarovъ* iz 1531. godine. U izlaganju *Древнерусские глаголические надписи: II новых находок из Новгорода / Staroruski glagoljski natpisi: II novih otkrića iz Novgoroda* Савва М. МИХЕЕВ iznio je najnovije rezultate istraživanja novootkrivenih staroruskih glagoljskih natpisa, prema kojima je većina od njih datirana u 2. pol. XI. st., odnosno najkasnije u sredinu XII. st. Na svima su sačuvane tipično istočnoslavenske

paleografske karakteristike glagoljice, bez prisutnosti obilježja južnoslavenskih. Anica VLAŠIĆ-ANIĆ predstavila je dragocjenu *Riječku zbirku FgCapVla – novootkrivene glagoljske* (11), *latinske* (30) i *hebrejsko-aramijske* (2) fragmente na pergameni kao neposredne rezultate dvaju vlastitih interdisciplinarnih istraživanja glagoljice u 400-godišnjoj knjižnici Kapucinskoga samostana Gospe Lurdske u Rijeci. Riječ je o rijetkostima iznimne ljepote, koje su stoljećima služile kao zaštitni ovitci ili materijal za uvez korica i hrptova, markeri ili »zakrpe« oštećenih listova na oko stotinu starih tiskanih knjiga iz 15.–18. stoljeća. Светлана О. ВЯЛОВА, priređivačica dvosveščana faksimilnoga izdanja *Glagoljski fragmenti Ivana Berčića u Ruskoj nacionalnoj biblioteci* (Zagreb 2000.), istaknula je da su *Глаголические памятники XV века в Санкт Петербурге / Glagoljski spomenici XV. stoljeća u Sankt Peterburgu* veoma značajni za proučavanje glagoljske pismenosti kao sastavnice općeslavenske kulture. Ivan BOTICA i TOMISLAV GALOVIĆ analitički su se osvrnuli na razvoj, teritorijalni opseg, kronološki okvir te stupanj očuvanosti i istraženosti građe *Hrvatskoglagoljskoga notarijata u europskom kontekstu* koji je dosada – u odnosu na latinski – historiografski i filološki znatno slabije istražen.

Prema Ljiljani MOKROVIĆ, *Europski vidici u istraživanjima Marije Pantelić* prepoznatljiviji su na svim razinama njezinih kompleksnih znanstvenih

interesa za hrvatskoglagoljske misale i brevijare: povijesno-liturgijskoj, književno-jezičnoj, paleografskoj, tekstološko-tematološkoj, povijesnoumjetničko-ikonografskoj te datacijskoj. Ivana ETEROVIĆ predstavila je još nesređenu bibliografiju radova koja se odnosi na *Glagoljaške teme Nikole Žica*, svojedobnoga potpredsjednika Ravnateljstva Staroslavenske akademije u Krku. Uz *Mošćenički statut i Kvadernu kapitula lovranskoga*, njegov tematski izbor obuhvaća i glagoljaške humaniste (Nikolu Modruškoga, Šimuna Kožičića Benju), razdoblje glagoljaškoga tiskarstva, itd. Na temelju rukopisnih dnevnčkih zapisa Andrije Živkovića koji je bio profesor, prodekan i dekan zagrebačkoga Katoličkoga bogoslovnog fakulteta te od 1938. do 1940. i rektor Sveučilišta u Zagrebu, Martina s. Ana BEGIĆ osvrnula se na *Prijateljstvo Andrije Živkovića i Svetozara Ritiga*. U izlaganju Kristijana KUHARA, *Franjevci trećoredci glagoljaši – učitelji glagoljice* predstavljeni su u širem crkvenom kontekstu. Ponuđeni odgovor Tomislava GALOVIĆA na pitanje *Tko je OPATĚ PETARĚ ROGOVSKI iz kalendara – nekrologa glagoljične »Regule sv. Benedikta«?* – važan je ne samo za precizniju dataciju hrvatskoglagoljske *Regule sv. Benedikta* (Arhiv HAZU, sign. I a 74), već i za povijesne okolnosti njezina korištenja u rogovskoj opatiji (benediktinskom samostanu sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu kod Tkona na otoku Pašmanu). Izvještaj Antonija MAGDIĆA *Kako je digitalizirana gra-*

da Staroslavenskoga instituta obuhvatio je kronologiju procesa digitalizacije od 2006. do 2012. g., stvaranje računalnih programa, utjecaj problemskih zahtjeva građe na izbor i oblikovanje računalnih aplikacija (kao što su: *Mrežna stranica instituta, Kijeovski listići, Bibliografija čitanja glagoljskih misala i brevijara, Izvori, Paleografske iskaznice, Minijature, Knjižnica, Transliteracije i Učenje glagoljice*), te osvrt na mrežni program za pomoć pri učenju glagoljice.

U izlaganju *Lections from the Books of Kings in Croatian Glagolitic and Other Mediaeval Slavonic Manuscripts* Margaret DIMITROVA* usporedila je čitanja biblijske *Knjige o kraljevima* u hrvatskoglagoljskim i ćirilničnim srednjovjekovnim rukopisima. Objekt književnopolovijesno-tekstološke analize Vesne BADURINE STIPČEVIĆ bila je popularna zabavno-poučna, dogmatsko-fantastična *»Priča o Premudrom Akiru«* u hrvatskoglagoljskom *»Petrisovu zborniku«* (1468.) – najstarija hrvatska verzija slavenske redakcije (prijevoda oblikovanoga u Bugarskoj ili Rusiji u 11. st. s nepoznata grčkoga predloška) drevne semitske priče o knjigoznancu asirsko-babilonskoga cara Sinahheriba iz 7. st. pr. Kr. Johannes REINHART aktualizirao je *Hrvatskoglagoljsko »Čtenie ot zlih žen«*, njegov staroslavenski i grčki izvornik (CPG 7746): tekst s izvornikom iz vremena bugarskoga cara Simeona *Čitanje o zlim ženama* koje potječe od teksta iz *Izbornika* 1073. g. Njegova prva hrvatska redakcija, iz

koje bi se trebao izvesti hrvatski hiparhetip, može se najvjerojatnije datirati 12. stoljećem. Marija-Ana DÜRRIGL i Andrea RADOŠEVIĆ istražile su *Signale usmenosti hrvatskoglagoljske pripovjedne i propovjedne proze* koji su, istodobno, bitan dio značaja i srednjovjekovnih (zapadno)europskih proznih ostvaraja: unutartekstovne, žanrovsko-pripovjedne markacije *izvedbenosti (performativnosti)*, oblikovanje stranice, rubrikaciju, ilustracije, te *scriptura continua interrupta*. Analitički pristup Petra BAŠIĆA latinskoj sekvenciji »*Dies irae*« u hrvatskim prijevodima bio je – uz osvrt na njezin postanak i širenje na latinskom jeziku – usmjeren napose na odnos njezinih hrvatskih prijevoda pisanih latinicom i glagoljicom. Antonija ZARADIJA KIŠ ponudila je *Bestijarijske pabirke u Akademijinim rukopisima IVa48 i IIIa15* po dvama *Zbornicima duhovnoga štiva* iz XV. st. (iz Arhiva HAZU: rijetke sačuvane odlomke iz bestijarija s neobično zanimljivim opisima životinja poput feniksa, pupavca, magarca itd. Dosadašnje rezultate istraživanja, usredotočena na *Odnos sadržaja sačuvanih hrvatskoglagoljskih i latinskih srednjovjekovnih brevijara* sažeto je priopćila Petra STANKOVSKA. Komparativnom analizom Josipa VUČKOVIĆA '*Jur ne plači ni već cvili*' – *tko sve plače u starohrvatskim planktusima*, prikazi oplakivanja Isusove smrti u sedam varijanti starohrvatskih *Marijinih plačeva* razmatrani su u europskom kontekstu srednjovjekovne

pasionske književnosti. U izlaganju *Съпоставка между названията на някои основни християнски понятия в хрватската глаголическа и в кирилската традиция* Искра ХРИСТОВА ШОМОВА izvršila je znanstveno-analitičku usporedbu nazivâ za neke osnovne kršćanske pojmove u hrvatskoj glagoljskoj i u ćirilskoj tradiciji. Uz desetičnost (osnovanost na broju 10) hrvatskoga crkvenoslavenskoga brojevnoga sustava, u izlaganju Jasne VINCE »*Sto i desetъ lѣтъ*«: *brojevi 10 i 100 u hrvatskoglagoljskim tekstovima* brojnim su primjerima ilustrirane nepodudarnosti sintakse brojeva 10 i 100 u hrvatskoglagoljskim i kanonskim starocrkvenoslavenskim spomenicima. U izlaganju Александре ГУРКОВЕ* *Конјункциските средства во евангелскиот текст: споредбени аспекти* s nekoliko se poredbenih aspekata pristupilo konjunkcijskim sredstvima u evanđeoskom tekstu. Metodom kompleksnih analitičkih usporedbi s rukopisnim *Hrvojevim misalom* (1404.) te tiskanima *Misalom Pavla Modrušanina* (1528.), *Senjskim misalom* (1494.) i *Prvotiskom misala* (1483.), Tanja KUŠTOVIĆ istražila je *Fonološku adaptaciju imena u Kožičičevu misalu* (*Misal hruacki* 1531.) provedenu prema *Vulgati*. Uz *Načine prevođenja pasivnih oblika i konstrukcija u glagoljičnoj* »*Reguli svetoga Benedikta*«, Kateřina SPURNÁ analitički je razmotrila i prijevod gerundskih pasivnih konstrukcija, kao i ablativa apsolutnoga koji sadrži pasivni particip perfekta. Istraživši

Leksik hrvatskoglagoljskoga psaltira u usporedbi s psaltirima makedonske redakcije, Marinka ŠIMIĆ i Liljana MAKARIJOSKA naglasile su značaj provedene komparativne analize za proučavanje razvoja slavenske pismenosti.

Ana KOVAČEVIĆ sintetizirala je rezultate istraživanja usmjerenoga na *Sveze s leksemima »kruhъ« i »hlěbъ« u hrvatskoglagoljskim tekstovima* (sveze s leksičkim kroatizmom »kruhъ« i zajedničkom svojinom kanonskoga i crkvenoslavenskoga jezika »hlěbъ«). Izlaganjem Milana MIHALJEVIĆA *O jeziku 2. vrbničkoga brevijara* (14. st.), obuhvaćene su zanimljive jezične osobine ovoga tipičnoga predstavnika sjeverne, krčko-istarske skupine hrvatskoglagoljskih kodeksa koja se odlikuje starinom teksta i jezika na grafijskoj, fonološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini. Sandra SUDEC izvijestila je o dosadašnjim rezultatima istraživanja *Pridjeva kao zamjene za adnominalni genitiv u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku* koje je provela na građi za *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*. Pozornost Lucije TURKALJ bila je usmjerena na *Sintaksu infinitiva u hrvatskoglagoljskom psaltiru*: širok raspon uporaba i rečeničnih uloga infinitiva omogućenih imenskim i glagolskim značajkama (subjektnu, objektnu, neupravnoga govora, apozicijsku, epegzegetičku, priložnu, imperativnu i apsolutnu). *Kompletivne rečenice uvedene veznikom »da« kao objekt uz modalne glagole u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku* Jozo VELA opisao

je na temelju sintaktičke analize, provedene na građi za *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*. U najavljenju izlaganju *Винодольский закон и право средневековой Европы* (*Vinodolski zakonik i europsko srednjovjekovno pravo*) Ольга А. АКИМОВА* analizira *Vinodolski zakonik* kao kompleksnu sintezu pravnih predodžbi srednjovjekovlja i odraz raznih etapâ uspostave europskoga prava, napose evolucije nekih ranosrednjovjekovnih normi običajnoga prava (djelomično i u usporedbi s *Ruskom pravdom*). Prema rezultatima istraživanja Анатолия А. ТУРИЛОВА*, *Хорватская глаголица в «Славянской палеографии» С. М. Кульбкина* (*Hrvatska glagoljica u «Slavenskoj paleografiji» S. M. Kul'bakina*) – djelo je ruskoga emigranta u međuratnoj Jugoslaviji Kul'bakina kontroverzno; dok je Jagićeva *Glagoljska paleografija* djelo vrsnoga hrvatskoga i svjetskog slavista čiji domet, dakako, Kul'bakinovu kritiku – *nadilazi*.

Sudionicima skupa ponuđen je i dojmljiv popratni program: nezaboravna *Staroslavenska večernja* u Omišlju s glagoljaškim pjevanjem i subotnji glagoljaški izlet po otoku Krku. Nesumnjivo, za uspješnost *Međunarodnoga znanstvenoga skupa »Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju«* ponajprije su zaslužni članovi Organizacijskoga odbora: Vesna BADURINA STIPČEVIĆ, Anto BARIŠIĆ, Petar BAŠIĆ, Anton BOZANIĆ, Milan MIHALJEVIĆ,

Sandra SUDEC, Franjo VELČIĆ i Marina ŠANTIĆ – na čelu s predsjednicima: ravnateljicom Staroslavenskoga instituta Maricom ČUNČIĆ, biskupom krčkim mons. Valterom ŽUPANOM i dekanom Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Tončijem MATULIĆEM. Sudeći već po sadržaju skraćenih, vremenski ograničenih konferencijskih izlaganja, planirano izdanje

zbornika svih pristiglih radova sudionika ovoga skupa – čija je znanstvena misao vodilja inspirirana *hrvatskim glagoljашtvom u europskom okruđu* – doista možemo očekivati kao iznimno vrijedan doprinos razvoju hrvatske, europske i svjetske paleoslavistike, kroatistike i slavistike.

ANICA VLAŠIĆ–ANIĆ

KALJSKO GLAGOLJSKO DVOKNJIŽJE

Glagoljska matica vjenčanih, 1623.–1711. / *Glagoljska matica umrlih 1698.–1753.* *Župe sv. Lovre u Kalima.* Pavao Kero (prir.). Zadar: Stalna izložba crkvene umjetnosti, 2012. (*Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*, vol. IX)

Glagoljska matica krštenih Župe sv. Lovre u Kalima, 1683.–1825. Pavao KERO (prir.). Zadar: Stalna izložba crkvene umjetnosti, 2013. (*Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*; vol. XI)

U nizu *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*, Stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru izdala je do sada četrnaest svezaka glagoljskih spomenika, u kojima su objavljena 24 sveska glagoljskih knjiga, tj. 20 matičnih knjiga i 4 madrikule (biogradska, tinjska, bibinjska i polačka).

U časopisu *Slovo* već smo prikazali *Bibinjsko glagoljsko troknjižje*

(61/2011.: 396–397) i *Olipsko glagoljsko petoknjižje* (62/2012.: 383–385). Sada ćemo kazati nekoliko riječi o kaljskom glagoljskom dvoknjižju u kojem su objavljene tri matične knjige. U IX. knjizi niza *Monumenta glagolitica* objavljene su dvije kaljske glagoljske matične knjige – matica vjenčanih (1623.–1711.) i matica umrlih (1698.–1753.), a u XI. knjizi matica krštenih (1683.–1825.).

Kali na otoku Ugljanu javlja se u srednjem vijeku. Srednjovjekovni ga izvori bilježe u latinskim inačicama kao *Chalii*, *Calli* i *Cali*. Zadarski pak nadbiskup Minuccio Minucci ima oblik *Calle* (1597.). Sam se toponim prema Skokovu tumačenju može izvesti iz latinskoga *callum* preko staroslavenskoga *kal* u značenju »palj ili sprava kojom se crpi voda iz čamca« (II, 17). Kali postaje župom 1623. godine, a od te se godine vodi i matica vjenčanih.

Prvo je vjenčanje u kaljskoj matičnoj knjizi zapisano 15. listopada